

Ruimte voor de Rivier Deventer

Tussentijds toetsingsadvies over het milieueffectrapport

19 mei 2008 / rapportnummer 1991-79

1. OORDEEL OVER HET MER

1.1 Voornemen en fasering

De provincie Overijssel en de gemeente Deventer hebben ieder het voornemen om nevengeulen te graven in de uiterwaarden van de IJssel bij Deventer, in het kader van de Planologische Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier:

- uiterwaardvergraving Bolwerksplas, Worp en Ossenwaard (initiatiefnemer gemeente Deventer);
- uiterwaardvergraving Keizers- en Stobbenwaarden en Olsterwaarden (initiatiefnemer provincie Overijssel).

Vanwege de samenhang tussen de beide voornemens is besloten een gezamenlijke besluitvormingsprocedure te doorlopen. De hoofddoelstellingen van beide voornemens zijn verbetering van de veiligheid door middel van rivierversuiming en verbetering van de ruimtelijke kwaliteit.

Voor de ontwikkeling van het gebied wordt de procedure voor milieueffectrapportage (m.e.r.)¹ gevolgd, gekoppeld aan de aanpassing van bestemmingsplannen van de gemeentes Deventer, Olst-Wijhe en Voorst.² De gemeenteraden zijn het bevoegd gezag voor de besluitvorming over de beide voornemens. De besluitvorming is verder gekoppeld aan de zogenaamde SNIP³-procedure, die een aantal beslismomenten kent die relevant zijn voor de m.e.r.-procedure:

- SNIP 2a: “variantkeuze”
- SNIP 3: projectbesluit

Het definitieve MER wordt gepubliceerd bij het nemen van het projectbesluit (SNIP 3), terwijl ook bij de variantkeuze (SNIP 2a) milieueffecten een belangrijke rol (kunnen) spelen. De variantkeuze wordt ter goedkeuring voorgelegd aan de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat. De variantkeuze houdt voor het onderhavige voornemen in dat uit een drietal alternatieven een voorkeursalternatief wordt gekozen, mede gebaseerd op een “MER op hoofdlijnen”. Dit voorkeursalternatief wordt in fase 2 van de m.e.r.-procedure verder uitgewerkt ten behoeve van het projectbesluit. Dit toetsingsadvies heeft betrekking op het “MER op hoofdlijnen”.

1.2 Oordeel over het MER op hoofdlijnen

De Commissie is van mening dat de **essentiële informatie aanwezig is** om op basis van het MER op hoofdlijnen en de daarbij behorende documenten⁴ een keuze te maken voor een voorkeursalternatief. Het MER op hoofdlijnen is beknopt en goed leesbaar en bevat voldoende informatie over de milieueffecten van de alternatieven.

---

¹ Het voornemen is m.e.r.-plichtig indien sprake is van een ontgronding over een oppervlakte van meer dan 100 hectare (Besluit m.e.r., categorie C16.1). Daarnaast is sprake van plan-m.e.r.-plicht, omdat een passende beoordeling op grond van de Natuurbeschermingswet nodig is. Met het doorlopen van de procedure voor besluit-m.e.r. wordt tevens voldaan aan de vereisten die voor een plan-m.e.r. gelden. Daarom wordt in het verdere advies alleen nog gesproken over milieueffectrapportage (m.e.r.) en milieueffectrapport (MER).

² Zie bijlage 1 voor meer project- en proceduregegevens.

³ SNIP staat voor Spelregels Natte Infrastructuurprojecten.

⁴ Hiermee wordt met name bedoeld op de “Verantwoordingsnotitie Alternatieven en varianten”. Het MER op hoofdlijnen is niet los te zien van deze notitie. Zie ook § 2.1 van dit advies.

De benodigde (milieu)informatie is naar het oordeel van de Commissie aanwezig, maar bij de wijze waarop de informatie wordt gebruikt om de afweging tussen de alternatieven te maken plaatst de Commissie de nodige kanttekeningen. Op basis van dezelfde informatie is ook een andere beoordeling van alternatieven mogelijk dan in het MER op hoofdlijnen en de bijbehorende samenvatting staat. Aangezien uit de effectbeoordeling blijkt dat de alternatieven niet sterk onderscheidend zijn op grond van milieueffecten en binnen het te kiezen voorkeursalternatief nog veel mogelijkheden bestaan om kansen te benutten en milieueffecten te beperken, vindt de Commissie de informatie in het MER op hoofdlijnen voldoende voor de keuze van het voorkeursalternatief (SNIP 2a). Informatie die in deze fase nog ontbreekt, kan alsnog in de volgende fase (SNIP 3) verzameld worden.

Uit het MER op hoofdlijnen leidt de Commissie af dat de belangrijkste afwegingen voor de keuze van het voorkeursalternatief zijn:

- de mogelijkheden die de alternatieven bieden om het voornemen te optimaliseren door het benutten van de rivierkundige “overruimte”;
- de mate waarin de alternatieven leiden tot beperkingen voor toekomstige rivierkundige maatregelen;
- de mogelijkheden die de alternatieven bieden om invulling te geven aan het ruimtelijk kwaliteitskader;
- de mate waarin de alternatieven leiden tot permanente negatieve milieueffecten.

Het voorkeursalternatief hoeft niet per definitie een van de drie onderscheiden alternatieven te zijn, maar kan ook worden samengesteld uit onderdelen van de verschillende alternatieven.

2. TOELICHTING OP HET OORDEEL EN AANBEVELINGEN

2.1 Alternatieven

In het MER op hoofdlijnen ontbreekt een beschrijving en onderbouwing van de alternatieven en varianten voor de beide trajecten. Deze beschrijving en onderbouwing is wel gegeven in de “Verantwoordingsnotitie Alternatieven en varianten”, versie 12 maart 2008. Het MER op hoofdlijnen kan niet los worden gezien van deze notitie.

In het MER op hoofdlijnen is een drietal alternatieven vergeleken, die elk mede tot stand zijn gekomen op basis van het ruimtelijk kwaliteitskader (RKK). De bandbreedte van het RKK is goed in de alternatieven verwerkt. Uit de effectbeoordeling blijkt dat de alternatieven niet sterk onderscheidend zijn op grond van milieueffecten. Bovendien blijkt uit de documenten dat de nadere uitwerking van het voorkeursalternatief in fase 2 van de m.e.r.-procedure nog veel mogelijkheden biedt om kansen te benutten en milieueffecten te beperken. In de volgende paragrafen plaatst de Commissie een aantal kanttekeningen per thema, die van belang zijn voor de keuze van het voorkeursalternatief. Verder doet de Commissie per thema enkele aanbevelingen voor fase 2 van de m.e.r.-procedure.

Het initiatief bestaat uit twee deelprojecten. De beschouwde alternatieven hebben betrekking op de beide projecten gezamenlijk, maar het is niet uitgesloten dat voor de beide deelprojecten een verschillende afweging wordt ge-

maakt. Ook is een combinatie van de “beste” elementen van de verschillende alternatieven mogelijk.

- De Commissie adviseert om bij de keuze van het voorkeursalternatief aan te geven in hoeverre combinaties van alternatieven mogelijk en wenselijk zijn. De mate van landschappelijke continuïteit binnen het plangebied kan daarbij een sturend principe zijn.

2.2 Beoordelingskader

In het MER op hoofdlijnen is per deelaspect een beoordelingskader opgenomen, waarop de alternatieven zijn beoordeeld. In de volgende paragrafen plaatst de Commissie enkele kanttekeningen bij deze kaders per deelaspect. Op pagina 8 van de samenvatting van het MER op hoofdlijnen is een figuur met de belangrijkste effecten opgenomen. Daarin worden verschillende criteria samengenomen en wordt geen onderlinge weging toegepast. De Commissie vindt dat deze samenvattende effectbeoordeling niet altijd logisch volgt uit de beoordeling in het MER.⁵ Daardoor kan een vertekend beeld ontstaan van de onderlinge verhouding tussen de alternatieven.

De Commissie adviseert bij de keuze van het voorkeursalternatief:

- aan te geven op welke aspecten de alternatieven onderscheidend zijn, zodat duidelijk is op welke criteria de keuze zich toespitst;
- de keuze voor het voorkeursalternatief te motiveren vanuit deze criteria en inzicht te geven in de consequenties van de keuze.

2.3 Rivierkunde

De rivierkundige toetsing van de alternatieven vindt plaats op basis van een aantal criteria, grofweg onder te verdelen in hydraulische en morfologische aspecten.

Hydraulische aspecten

Veiligheid tegen overstromingen, zowel op de korte als de lange termijn is een doelstelling van het project. De alternatieven geven de mogelijkheid om een maatgevende afvoer tot 16.000 m³/s te verwerken. Daarmee voldoen de alternatieven aan de doelstellingen van de PKB Ruimte voor de Rivier. Het verschil tussen de alternatieven zit vooral in de “overruimte” ten opzichte van de taakstelling.⁶ Gesteld wordt dat deze overruimte zal worden benut ten behoeve van de inrichting van het gebied. Dit wordt in het uiteindelijke MER voor het voorkeursalternatief verder uitgewerkt. De Commissie plaatst hierbij de volgende kanttekeningen:

- Het criterium “toekomstvastheid” (c.q. robuustheid) ontbreekt in de rivierkundige afweging. Een grote overruimte ten opzichte van de taakstelling betekent dat toekomstige toename van de afvoer⁷ beter kan worden opgevangen. Het criterium “robuustheid ten aanzien van toekomstige ontwik-

---

⁵ Voorbeeld: Uit tabel 1.3.8 volgt dat de alternatieven niet onderscheidend zijn op het aspect bodem, terwijl in de samenvatting de alternatieven wel verschillend scoren. Zie verder de kanttekeningen in de volgende paragrafen.

⁶ Overigens lijkt tabel 1.1.2 niet geheel in overeenstemming met figuur 1.1.1. De taakstelling voor het traject Keizers- en Stobbenwaarden (8 cm) lijkt volgens figuur 1.1.1 gebaseerd op de waterstanddaling op kilometer 947,5. De waterstanddaling in tabel 1.1.2 is gebaseerd op de gemiddelde waterstanddaling tussen km 946,5 en 947,5.

⁷ Op dit moment wordt door de Deltacommissie (ook wel de commissie Veerman genoemd) de problematiek met betrekking tot de veiligheid op lange termijn bij een stijging van de zeespiegel op landelijk niveau bekeken. Het advies van de Deltacommissie wordt na de zomer 2008 verwacht.

kelingen” is wel opgenomen in §1.8 (Gebruik en Leefomgeving), maar vreemd genoeg lijkt de waardering in tegenspraak met de rivierkundige criteria.⁸

- Als het de bedoeling is de overruimte te benutten, biedt dit mogelijk kansen voor maatregelen ten behoeve van de ruimtelijke kwaliteit (de andere doelstelling van het voornemen) of voor mitigerende maatregelen. De mate waarin een alternatief ruimte biedt voor deze maatregelen lijkt nauwelijks een rol te spelen in de afweging tussen de alternatieven.
- In alternatief B wordt de nevengeul ter hoogte van het Worpplantsoen onder maaiveld in een “siphon” aangelegd. Dit element speelt geen rol bij de beoordeling van de rivierkundige aspecten, terwijl dit volgens de Commissie belangrijke rivierkundige effecten kan hebben.⁹
  - De Commissie adviseert om in fase 2 uit te werken op welke wijze de rivierkundige overruimte wordt gebruikt (bijvoorbeeld voor verhogen van drempels, versterking ruimtelijke kwaliteit) en wat daarvan de invloed is op de effectbeoordeling.
  - Indien gekozen wordt voor een alternatief met een siphon adviseert de Commissie de mogelijkheden, beperkingen en consequenties van een dergelijke constructie nader uit te werken.

Morfologische effecten

Bij de morfologische criteria heeft de Commissie de volgende kanttekeningen:

- Het is de Commissie onduidelijk wat het criterium “morfodynamische processen” (R2) inhoudt en waarom dit een rol speelt bij de keuze van het voorkeursalternatief. Zo is niet duidelijk op grond waarvan alternatief A op dit criterium negatief scoort.
- De criteria “hinder scheepvaart door dwarsstroming” (R4) en “stabiliteit hoofdwaterkering en kunstwerken” (R5) worden in het MER op hoofdlijnen meegewogen binnen het thema rivierkunde, maar de argumentatie daarvoor ontbreekt.
- De hinder voor de scheepvaart door dwarsstroming (R4) wordt bepaald bij MHW-condities, terwijl in die situatie geen scheepvaart mogelijk is. Een vergelijking bij een lagere afvoer zou naar het oordeel van de Commissie representatiever zijn.¹⁰
  - De Commissie adviseert om in fase 2 de hinder voor de scheepvaart door dwarsstroming te bepalen bij een voor de scheepvaart maatgevende situatie, bijvoorbeeld op het moment dat de geulen 'goed' meestromen.

2.4 Natuur

Het MER op hoofdlijnen geeft een beschrijving van de effecten van de alternatieven op beschermde soorten en habitats, waarbij de kwantificering van verschillen tussen de alternatieven wordt gebaseerd op ecotooparealen. Het MER geeft geen inzicht in de instandhoudingsdoelen en staat van instandhouding van soorten en habitats voor het gehele Natura 2000-gebied Uiterwaarden IJssel. Alle alternatieven bieden kansen om een bijdrage te leveren aan verbetering van instandhoudingsdoelstellingen voor verschillende soorten en habitats binnen het Natura 2000-gebied, maar er is ook sprake van mogelijke negatieve effecten op andere soorten en habitats. Dit laatste geldt met name voor kwalificerende soorten als Kolgans, Grauwe Gans en Aalscholver, waarvoor de Uiterwaarden IJssel zijn aangewezen als Natura 2000-gebied.

⁸ Alternatief C creëert van alle alternatieven de minste overruimte, maar krijgt op het criterium “robuustheid ten aanzien van toekomstige ontwikkelingen” de beste waardering.

⁹ De faalkans en de levensduur van het siphon en het benodigde beheer en onderhoud zijn daarnaast elementen om rekening mee te houden.

¹⁰ Bijvoorbeeld bij een afvoer van 560 m³/s, de waarde die gebruikt is in de morfologische analyse.

Uit de effectbeoordeling volgt dat bij alle alternatieven op plangebiedniveau negatieve effecten worden verwacht voor de Vogelrichtlijnsoorten Kolgans en Grauwe Gans. Hoe groot de gevolgen zijn voor deze en andere (beschermde) soorten en habitats op de schaal van het gehele Natura 2000-gebied is echter nog niet duidelijk. Ook is daarmee niet duidelijk of één van de alternatieven minder gevolgen heeft dan de andere. De alternatieven krijgen in het MER op hoofdlijnen wel een verschillende beoordeling, maar er lijkt voldoende ruimte te zijn voor een nadere uitwerking in fase 2 van de m.e.r.-procedure, waardoor de effecten in deze fase waarschijnlijk niet onderscheidend zijn voor de afweging tussen de alternatieven.

Het betekent wel dat voor de besluitvorming in fase 2 een passende beoordeling moet worden opgesteld voor het gehele Natura 2000-gebied Uiterwaarden IJssel, waarbij ook de cumulatieve gevolgen in beeld gebracht moeten worden. Specifiek voor de besluitvorming over ingrepen met gevolgen op Natura 2000-gebieden moet duidelijk zijn of significant negatieve gevolgen (in cumulatie) kunnen worden uitgesloten. Als er wel significant negatieve gevolgen te verwachten zijn, moet aangetoond worden dat geen alternatieven mogelijk zijn met minder gevolgen op deze Natura 2000-gebieden. Zie verder het advies voor richtlijnen d.d. 10 december 2007.

Bij de afweging van alternatieven en varianten zijn de mogelijke negatieve effecten doorslaggevend, maar de alternatieven kunnen potentieel ook een (belangrijk) positieve bijdrage leveren aan de instandhoudingsdoelen voor het Natura 2000-gebied Uiterwaarden IJssel, waaronder de zogenaamde complementaire doelen. De ontwikkelingsmogelijkheden voor kwalificerende habitats en soorten met een slechte staat van instandhouding en waarvoor een verbeteropgave geldt, zoals bijvoorbeeld het prioritaire habitattypen stroomdalgraslanden en soorten als Kwartelkoning, Porseleinhoen en Grote Modderkruiper, verdienen daarbij met name aandacht.

■ De Commissie adviseert om in fase 2, in het kader van de ontwikkeling van het meest milieuvriendelijk alternatief, uit te werken welke bijdrage het voornemen kan leveren aan de (complementaire) instandhoudings- en ontwikkelingsdoelen van het gehele Natura 2000-gebied Uiterwaarden IJssel.

2.5 Bodem en grondwater

De effecten van de alternatieven op bodem en grondwater zijn voldoende in beeld gebracht om een afweging tussen de alternatieven te maken. De Commissie adviseert om bij de nadere uitwerking van het voorkeursalternatief rekening te houden met de volgende aandachtspunten:

- De beoordeling van de (water)bodemkwaliteit is uitgevoerd op basis van verouderde normering.¹¹ Gesteld wordt dat de wijziging in normering geen effect heeft op de alternatievenafweging. Op basis van de nieuwe interventiewaarden zal er echter sprake zijn van minder verontreinigde grond, waardoor de hoeveelheden in tabel 1.3.4 zullen wijzigen.
- Uit het MER (pagina 22) blijkt dat er sprake is van puntbronnen in het plangebied, maar wordt niet duidelijk hoe hiermee wordt omgegaan. Mogelijk kan het voornemen aanleiding zijn om puntbronnen te saneren, waardoor de bodemkwaliteit verbetert.
- Het verwijderen van ernstig verontreinigde grond wordt negatief beoordeeld, op grond van energiegebruik en impact op landelijke stortcapaciteit. De Commissie is van oordeel dat het verwijderen van deze grond ook

---

¹¹ De nieuwe interventiewaarden zijn sinds 1 januari 2008 van kracht, maar waren begin 2007 reeds bekend.

tot positieve milieueffecten leidt: met het verwijderen van de verontreiniging ontstaat een duurzame verbetering van de bodemkwaliteit¹² en de verontreiniging wordt afgevoerd naar een speciaal daarvoor ingerichte stortplaats, waardoor dit geen nadelige gevolgen voor het milieu met zich meebrengt.

- Er wordt gesteld dat er op twee plassen in het plangebied berging van niet-vermarktbaar grond plaatsvindt, maar er is niet duidelijk of deze bergingen zullen voldoen aan de gestelde eisen. In beginsel geldt het Besluit Bodemkwaliteit als toetsingskader. Dat stelt naast chemische eisen aan de toe te passen grond (waaraan wellicht wel voldaan kan worden) dat de berging ook nuttig moet zijn. Uit het MER wordt niet duidelijk of de toepassing van de niet-vermarktbaar grond als nuttig beschouwd kan/mag worden. Dat maakt dat de haalbaarheid van deze toepassing niet zeker is.
- Uit tabel op pagina 25 van het MER blijkt dat de gemiddeld laagste grondwaterstand met 25 tot 50 cm zal dalen in het Worpplantsoen en dat dit “naar verwachting” geen nadelige gevolgen zal hebben voor de bomen aldaar. Hiervoor wordt geen onderbouwing gegeven.
- Ten aanzien van zettingen (§ 1.4.6) zijn enkele aannames gedaan om het effect van de alternatieven te beoordelen. Voor de nadere uitwerking van het voorkeursalternatief zullen deze aannames nader onderbouwd moeten worden. Met name voor oude gebouwen en gebouwen met kelders geldt dat er mogelijk schade optreedt als gevolg van ongelijkmatige zettingen.
  - De Commissie adviseert om in fase 2 rekening te houden met de bovengenoemde aandachtspunten en in te gaan op de geconstateerde onduidelijkheden.

2.6 Landschap en cultuurhistorie

In het MER zijn de effecten op landschap en cultuurhistorie op hoofdlijnen in beeld gebracht. In het MER op hoofdlijnen ontbreken visualisaties, waardoor op basis hiervan moeilijk een beeld te krijgen is van de landschappelijke effecten van de (onderdelen van de) alternatieven. Visualisaties zijn wel terug te vinden in de publicaties “collages maatregelen” en “fotobewerkingen maatregelen”, die openbaar zijn gemaakt via internet.¹³ Deze visualisaties geven een goed inzicht in de verschillende onderdelen van de alternatieven, zowel bij hoog- als bij laagwater en vanuit verschillende gezichtspunten.

De Commissie constateert dat de ambities uit het Ruimtelijk Kwaliteitskader (RKK) te terughoudend zijn betrokken in de effectbeoordeling. De effectbeoordeling is voornamelijk gebaseerd op verandering (aantasting) van de huidige situatie en niet op het ontstaan van nieuwe kwaliteiten. Het RKK noemt echter expliciet: terugbrengen dynamiek, versterken natuurlijk karakter, diversiteit en afwisseling als uitgangspunten. Juist alternatief A, dat het meest negatief wordt beoordeeld op het criterium “ruimtelijk visuele kwaliteit van het landschap”, scoort op een aantal van deze punten goed.

- De Commissie adviseert om in fase 2 via het afwegingskader van het RKK de verhouding tussen bestaande waarden en nieuwe kwaliteiten en de daaruit voortvloeiende keuzes nadrukkelijk uit te werken.

---

¹² Een duurzame verbetering van de bodemkwaliteit, doordat het verontreinigingsniveau van nieuw sediment lager is.

¹³ http://provincie.overijssel.nl/beleid/water/ruimte_voor_de/keizers_-en/het_project/publicaties.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Initiatiefnemer: het College van Gedeputeerde Staten van Overijssel; het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Deventer

Bevoegd gezag: de gemeenteraad van Deventer (coördinerend); de gemeenteraad van Voorst; de gemeenteraad van Olst-Wijhe

Besluit: Wijziging bestemmingsplannen Deventer, Voorst en Olst-Wijhe

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C16.1

Activiteit: De provincie Overijssel en de gemeente Deventer hebben ieder het voornemen om nevengeulen te graven in de uiterwaarden van de IJssel bij Deventer. Daarmee worden twee Ruimte voor de Rivier-maatregelen verenigd:

- Uiterwaardvergraving Bolwerksplas, Worp en Ossenwaard (initiatiefnemer gemeente Deventer)
- Uiterwaardvergraving Keizers-, Stobben- en Olsterwaarden (initiatiefnemer provincie Overijssel)

Betrokken documenten:

- Milieueffectrapportage (op hoofdlijnen); hoofdstuk milieueffecten, april 2008
- Samenvatting milieueffectrapportage (op hoofdlijnen), 14 april 2008
- Verantwoordingsnotitie 'Alternatieven en varianten Ruimte voor de Rivier uiterwaarden', provincie Overijssel, 12 maart 2008

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in: Deventer Nu, 3 oktober 2007

aanvraag advies over reikwijdte en detailniveau: 1 oktober 2007

ter inzage legging startnotitie: 3 oktober tot 13 november 2007

advies reikwijdte en detailniveau uitgebracht: 10 december 2007

aanvraag tussentijds toetsingsadvies: 15 april 2008

tussentijds toetsingsadvies uitgebracht: 19 mei 2008

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

drs. R. Agtersloot

drs. P.J. Jongejans (werkgroepsecretaris)

drs. M.A. Kooiman

dr. N.P.J. de Vries

drs. F. Wijnants

dr. D.K.J. Tommel (voorzitter)

Tussentijds toetsingsadvies over het milieueffectrapport Ruimte voor de Rivier Deventer

De provincie Overijssel en de gemeente Deventer hebben ieder het voornemen om nevengeulen te graven in de uiterwaarden van de IJssel bij Deventer, in het kader van de Planologische Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier.

Voor de ontwikkeling van het gebied wordt de m.e.r.-procedure gevolgd. Dit toetsingsadvies heeft betrekking op het "MER op hoofdlijnen", dat is gekoppeld aan de keuze van het voorkeursalternatief (SNIP 2A). Het voorkeursalternatief wordt verder uitgewerkt in het definitieve MER, dat is gekoppeld aan het projectbesluit (SNIP 3).

ISBN: 978-90-421-2416-5